

Η Ιστορία της Εργασίας

Διδάσκουσες: Έφη Αργυρού - Κωνσταντίνα Μπάδα

Το μάθημα επικεντρώνεται στη μελέτη της ιστορίας και της μνήμης της εργασίας στην Ελλάδα και έχει ως στόχο α) να αναδείξει τους μηχανισμούς με τους οποίους διαφοροποιείται η εργασία διαχρονικά και συγχρονικά, β) να εξετάσει πως τα ίδια τα κοινωνικά υποκείμενα βιώνουν την εμπειρία της εργασίας (στη βάση του φύλου, της τάξης, της εθνότητας, της ηλικίας κλπ), πως αντιδρούν στις αλλαγές, πώς νοηματοδοτούν αυτή και κατά πόσο η εργασία έχει βαρύνουσα σημασία στην συγκρότηση της ταυτότητάς τους. Προσεγγίζονται οι μορφές εργασίας, οι εργασιακές σχέσεις, τα βασικά χαρακτηριστικά της εργατικής δύναμης τόσο στα δεδομένα των προ – καπιταλιστικών παραγωγικών σχέσεων, όσο και σε αυτά της μετάβασης στον καπιταλισμό, της μετάβασης ειδικότερα από τις παραδοσιακές μορφές εργασίας στη μισθωτή εργασία και τη λειτουργία της ελεύθερης αγοράς εργασίας. Το μάθημα στη συνέχεια επικεντρώνεται στον εντοπισμό των σημείων των αλλαγών, των συνεχειών και των ρήξεων που συνέβησαν α) στη γυναικεία, ανδρική και παιδική εργασία, β) στον αγροτικό κόσμο και στην πόλη γ) στην εργασιακή κουλτούρα και ιδεολογία, στη σχέση οικογένειας και εργασίας κατά την επικράτηση των καπιταλιστικών σχέσεων παραγωγής, της μισθωτής εργασίας και των άτυπων πλέον σχέσεων εργασίας στο πλαίσιο της εθνικής αγοράς καθώς και σε αυτό της παγκοσμιοποιημένης.

Ιδιαίτερη προσοχή δίνεται στη διδασκαλία του τρόπου μελέτης των πηγών και στη μεθοδολογία για την ιστορία της εργασίας (γραπτές, προφορικές, εικονογραφικές πηγές, υλικά κατάλοιπα). Αναλυτικότερα συζητούνται μεθοδολογικά ζητήματα που αφορούν τη μελέτη νοταριακών εγγράφων, όπως συμβόλαια που αφορούν αγροληπτικές σχέσεις, πρόσληψη εργατικού δυναμικού (εξειδικευμένου, ανειδίκευτου, υπηρετικού), εργασία καταβαλλόμενη στο πλαίσιο συντροφιών και συμβόλαια μαθητείας, από τα οποία εκτός των άλλων αντλούμε πολύτιμες πληροφορίες και για τα επαγγέλματα της εποχής. Ιδιαίτερη προσοχή θα δοθεί στη μέθοδο και στις τεχνικές της Προφορικής ιστορίας.

Στη συνέχεια πραγματοποιείται επιτόπια άσκηση σε δημοτικά, εκκλησιαστικά και άλλα αρχεία της περιοχής του Ζαγορίου και καταγράφονται προφορικές μαρτυρίες και ιστορίες ζωής αγροτών/αγροτισσών.

Ενδεικτική βιβλιογραφία για την ιστορία της εργασίας

Αβδελά Έφη, «Το αντιφατικό περιεχόμενο της κοινωνικής προστασίας: η νομοθεσία για την εργασία των γυναικών στη βιομηχανία (19-20 αι.)», *Τα Ιστορικά* 11 (1989), σ. 339-360.

Αβδελά Έφη, «Η κοινωνική τάξη στη σύγχρονη ιστοριογραφία», *Τα Ιστορικά* 12/22 (1995), σ. 173-204.

Αβδελά Έφη, «Οι εκθέσεις των επιθεωρητών εργασίας», *Τα Ιστορικά* 15/28-29 (1998), σ. 171-203.

Αργυρού Έφη, (2004), «Η γυναίκα ως εργατικό δυναμικό: Η περίπτωση της κοπέλας, της ψυχοθυγατέρας και της ρογιασμένης στη Λευκάδα τον 18ο αιώνα», *Επετηρίς*, τόμ. Θ', σ. 69-92, Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών, Αθήνα.

_____ (2006), «Μηχανισμοί ενίσχυσης οικογενειών με ανδρικό εργατικό δυναμικό», *Τα ιστορικά*, τχ. 45 (Δεκέμβριος), σ. 281-314, Μέλισσα, Αθήνα.

_____ (2006-2007), «Συστήματα εισροής ανθρώπινου δυναμικού στις οικογένειες της Λευκάδας του 18ου αιώνα», *Μνήμων*, τόμ. 28, σ. 49-90, Εταιρεία Μελέτης Νέου Ελληνισμού, Αθήνα.

Davidoff, Leonore, *Worlds Between: Historical Perspectives on Gender and Class*, Λονδίνο, Polity Press, 1995.

Λιάκος Αντώνης, *Εργασία και πολιτική στην Ελλάδα του Μεσοπολέμου: Το Διεθνές Γραφείο Εργασίας και η ανάδυση των κοινωνικών θεσμών*, Αθήνα, Ίδρυμα Έρευνας και Παιδείας της Εμπορικής Τράπεζας της Ελλάδος, 1993.

Μπάδα Κωνσταντίνα, «Οι καπνεργάτριες του Αγρινίου». Στο: Μπάδα Κωνσταντίνα (επιμέλεια), *Η μνήμη του επαρχιακού αστικού τόπου και τοπίου: Το Αγρίνιο μέχρι τη δεκαετία του '60*, Πρακτικά Ημερίδας (23 Σεπτεμβρίου 2001), Αθήνα 2003 : 117 – 130: Μεταίχμιο – Δήμος Αγρινίου.

_____ *Ο κόσμος της εργασίας: οι ψαράδες της λιμνοθάλασσας Μεσολογγίου*, Αθήνα Πλέθρον, 2004.

_____ «Εργασία και οικογένεια στον 20ό αιώνα». Ομιλία στην Ελληνική Εταιρεία Εθνολογίας στα παλίσιο του προγράμματος κύκλου ομιλιών - συζητήσεων με θέμα «Ανθρωπολογικές και διεπιστημονικές προσεγγίσεις της εργασίας» (10 Δεκεμβρίου 2012)

Μπάδα Κωνσταντίνα – Έφη Αργυρού (2013), Η κοινωνία και ο πολιτισμός της «υποτιμημένης» εργασίας. Από την ψυχοθυγατέρα, τη δουλεύτρα, την υπηρέτρια και τη γυναίκα στην αλλοδαπή οικιακή βοηθό στο: Ψημμένος Ιορδάνης (επιμ.), *Εργασία και Κοινωνικές ανισότητες*, Αθήνα: Αλεξάνδρεια: 89 - 112

Παπαδία-Λάλα Α. (2001), «Οικιακή εργασία στο αστικό περιβάλλον της Κρητικής κωμωδίας: Λογοτεχνικές απεικονίσεις και ιστορική πραγματικότητα», *Τιμητικός τόμος για τον Σπύρο Α. Ευαγγελάτο, ΔΑΦΝΗ Παράβασις*, Μελετήματα [1], σ. 241-250, Αθήνα.

Παπαθανασίου Μ. (2003), *Μεγαλώνοντας στον ορεινό χώρο – Παιδιά και παιδική ηλικία στο Κροκύλειο Δωρίδας του 20ού αιώνα*, ΙΑΕΝ, Αθήνα.

Παπαταξιάρχης Ε. – Τοπάλη Π. – Αθανασοπούλου Α. (2009), *Κόσμοι της οικιακής εργασίας. Φύλο, μετανάστευση και πολιτισμικοί μετασχηματισμοί στην Αθήνα του πρώιμου 21ου αιώνα*, Αλεξάνδρεια, Αθήνα.

Παπαστεφανάκη Λήδα, *Εργασία, τεχνολογία και φύλο στην ελληνική βιομηχανία: Η κλωστοϋφαντουργία στον Πειραιά, 1870-1940*, Ηράκλειο, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, 2009.

Παπαστεφανάκη Λήδα, «Μισθωτή εργασία», στο Κώστας Κωστής – Σωκράτης Πετμεζάς (επιμ.), *Η ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας κατά τον 19^ο αιώνα (1830-1914)*, εκδόσεις Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2006, σ. 253-291.

Παπαστεφανάκη Λήδα, «Καταμερισμοί εργασίας και πολιτικές διαχείρισης της εργασίας στις ελληνικές πόλεις (τέλη 19^{ου}- α΄ δεκαετία του 20^{ου} αιώνα)», Πρακτικά Επιστημονικού Συμποσίου *Η πρώτη δεκαετία του 20ού αιώνα: αλλαγές και ανατροπές*, Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας (Αθήνα, 11-12 Δεκεμβρίου 2009), Αθήνα 2012, σ. 145-166.

Πιζάνιας Π. (1993). *Οι φτωχοί των πόλεων – Η τεχνογνωσία της επιβίωσης στην Ελλάδα το Μεσοπόλεμο*, Θεμέλιο, Αθήνα.

Perks R. & Thomson A. (επιμ.), *The Oral History Reader*, Λονδίνο, Routledge, 1998.

Ρηγίνος Μ. (1995), *Μορφές παιδικής εργασίας (1870-1940)*, ΙΑΕΝ/Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς (ΓΓΝΓ), Αθήνα.

Scott Joan, «Work Identities for Men and Women: The Politics of Work and Family in the Parisian Garment Trades in 1848», στο *Gender and the Politics of History*, Polity Press, Νέα Υόρκη 1988, σ. 93-112.

Scott Joan, «The Woman Worker», στο Geneviève Fraisse and Michelle Perrot (επιμ.), *A History of Women in the West*, Κέμπριτζ, The Belknap Press of Harvard University Press, 1993, σ. 399-426.

Steedman Carolyn, *Labours Lost: Domestic Service and the Making of Modern England*. Κέμπριτζ, Cambridge University Press, 2009.

Thompson Paul, *Φωνές από το παρελθόν. Προφορική Ιστορία*, μτφρ. Π. Βαν Μπούσχοτεν - Ν. Ποταμιάνος, επιμέλεια - εισαγωγή Κ. Μπάδα - Π. Βαν Μπούσχοτεν, Αθήνα, Πλέθρον 2002

Φουντανόπουλος Κώστας, *Εργασία και εργατικό κίνημα στη Θεσσαλονίκη*, Αθήνα, Νεφέλη, 2005

Χαντζαρούλα Ποθητή, *Σμιλεύοντας την υποταγή: οι έμμισθες οικιακές εργάτριες στην Ελλάδα το πρώτο μισό του εικοστού αιώνα*, Αθήνα, Παπαζήσης, 2012.